

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกัน และควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชนตำบลเมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย

พุดิพงษ์ มากมาย

คณะสหเวชศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น

อมรศักดิ์ โพธิ์อำ ปร.ค.*ผู้วิจัยร่วม

คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร,

วันที่รับบทความ(Received), 22 เมษายน 2023, วันที่แก้ไขบทความ (Revised), 14 มิถุนายน 2023

วันที่ตอบรับบทความ(Accepted), 16 มิถุนายน 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงพรรณนามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้และทักษะที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชน ประชากรคือ ประชาชนที่มีอายุ 20-59 ปี มีชื่อตามทะเบียนบ้านเขตตำบลเมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย จำนวน 3,605 คน โดยใช้สูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Daniel เท่ากับ 125 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 คุณลักษณะส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 ความรู้โรคไข้เลือดออก ส่วนที่ 3 ทักษะการป้องกันโรค ส่วนที่ 4 พฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และนำไปทดลองใช้เพื่อวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค เท่ากับ 0.824 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า ความรู้โรคไข้เลือดออกมีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง (76.80%) ทักษะการป้องกันโรคมียุทธศาสตร์ในระดับสูง (89.60%) และพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก มีค่าเฉลี่ยในระดับสูง (91.40%) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชน ประกอบด้วย ความรู้โรคไข้เลือดออก ($r=0.237$, $P\text{-value}=0.008$) ทักษะการป้องกันโรค ($r=0.302$, $P\text{-value}=0.001$) ตามลำดับ

คำสำคัญ: พฤติกรรม, การป้องกันและควบคุมโรค, ไข้เลือดออก

**Association between Knowledge Attitude and Behavior of Preventing
and Controlling Dengue Hemorrhagic Fever Among
Peoples lived in Muang Kao Sub-district, Sukhothai Province.**

Phutthipong Makmai

Faculty of Allied Health Science, Northern College,

Amornsak Poum PH.D. Public Health, Corresponding author

Faculty of Public Health, Naresuan University, *Corresponding author.

Abstract

This descriptive research study aimed to study knowledge and attitude associated with behavior of preventing and controlling dengue hemorrhagic fever among peoples. Population was 3,605 peoples aged between 20-59 years whose drawn list name registered in Muang Kao Sub-district, Sukhothai Province, and the sample size calculating used Daniel formula for 125 cases, and systematic random sampling was determining. Data collected by questionnaires composed of; parts 1 characteristic, part 2 knowledge of dengue hemorrhagic fever, part 3 attitudes for disease prevention and part 4 behavior of preventing and controlling dengue hemorrhagic fever. In addition to, validity was checked by 3 experts and try out testing reliability by Cronbach's coefficient alpha about 0.824, an association analysis used Pearson product moment correlation coefficient. The result showed that knowledge of dengue hemorrhagic fever had mean score with moderate level (76.80%) attitude for disease prevention had mean score with high level (89.60%) and behavior of preventing and controlling dengue hemorrhagic fever among peoples had mean score with high level (91.40%). Factor was associated with behavior of preventing and controlling dengue hemorrhagic fever among peoples with statistic significant including; knowledge of dengue hemorrhagic fever ($r=0.237$, $P\text{-value}=0.008$) and attitude for prevention disease ($r=0.302$, $P\text{-value}=0.001$), respectively.

Keywords: Behavior, Preventing and controlling disease, dengue hemorrhagic fever

1. บทนำ

โรคไข้เด็งกี (Dengue fever) เริ่มรู้จักครั้งแรกเมื่อประมาณสองร้อยปีที่ผ่านมา ประเทศไทยถือว่าโรคไข้เลือดออกเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญมีการระบาดของโรคไข้เลือดออกมานานกว่า 50 ปี ประเทศไทยพบโรคไข้เลือดออกตั้งแต่ปี พ.ศ.2492 โดยในปี พ.ศ. 2501 ได้เกิดการระบาดขึ้นครั้งแรกที่กรุงเทพมหานคร⁽¹⁾ ต่อมาโรคได้กระจายไปจังหวัดใกล้เคียงกับจังหวัดกรุงเทพฯ และปัจจุบันโรคได้แพร่กระจายไปเกือบทุกพื้นที่ในทุกจังหวัด แม้กระทั่งในหมู่บ้านชนบทของประเทศไทย ซึ่งลักษณะการระบาดในประเทศไทยมักจะระบาดแบบปีเว้นสองปี หรือปีเว้นปี ประเทศไทยมีรายงานการระบาดของโรคไข้เลือดออก ในปี พ.ศ.2560-2562 จำนวนผู้ป่วยเท่ากับ 63,310, 53,190 และ 85,849 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 96.76, 80.80 และ 129.96 ต่อประชากรแสนคน ซึ่งมีผู้เสียชีวิต 61, 63 และ 111 ราย (อัตราตาย 0.10, 0.12, 0.13 ต่อประชากรแสนคนตามลำดับ) หลังจากนั้นในแต่ละปีจะมีจำนวนผู้ป่วยและผู้เสียชีวิตจากโรคไข้เลือดออกเกิดขึ้นทุกปี⁽²⁾ สถานการณ์การระบาดของโรคไข้เลือดออกในจังหวัดสุโขทัย ระหว่างปี พ.ศ.2560-2562 มีรายงานจำนวนและอัตราป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกเพิ่มขึ้นทุกปี เท่ากับ 356, 632, 1,407 ตามลำดับ คิดเป็นอัตราป่วยต่อแสนประชากร เท่ากับ 49.86, 89.60, 203.88ตามลำดับ⁽³⁾ จากข้อมูลดังกล่าวพบว่าอัตราป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกมีแนวโน้มลดลง แต่ยังเป็นปัญหาทางด้านสาธารณสุขที่สำคัญในพื้นที่และมีอัตราป่วยสูงกว่าเกณฑ์ที่กรมควบคุมโรคกำหนดที่อัตราป่วย 50 ต่อแสนประชากร จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมาได้ข้อค้นพบว่า พฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ประกอบด้วย ความรู้และทัศนคติ⁽⁴⁾ จากสถานการณ์และสภาพปัญหาโรคไข้เลือดออกที่เป็นปัญหาทางด้านสาธารณสุขของพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อสุขภาพและความเป็นอยู่ของประชาชนในการควบคุมป้องกันโรคไข้เลือดออกในพื้นที่ให้เกิดประสิทธิผลนั้นจะต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน ถือว่าเป็นกำลังที่สำคัญในการดำเนินการควบคุมโรคไข้เลือดออกอย่างรวดเร็วและทันเวลา เพื่อลดอัตราป่วยโรคไข้เลือดออกให้มีจำนวนลดลงและเป็นการสร้างความตระหนักและให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในพื้นที่อย่างจริงจัง การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิด KAP Model⁽⁵⁾ ประกอบด้วย ด้านความรู้ ด้านทัศนคติ มาใช้กำหนดเป็นตัวแปรในการหาความสัมพันธ์กับการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความรู้และทัศนคติที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชนเขตตำบลเมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย

3. วิธีการ

รูปแบบการวิจัยเชิงพรรณนา โดยกำหนดตัวแปรอิสระ ได้แก่ 1) คุณลักษณะส่วนบุคคล 2) ความรู้โรคไข้เลือดออก 3) ทักษะการป้องกันโรค ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชน

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรคือ ประชาชนที่มีอายุ 20-59 ปี จำนวน 3,605 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกเข้าศึกษาคือเป็นผู้ที่มีชื่อตามทะเบียนบ้านเขตตำบลเมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย ปีงบประมาณ 2562 อาศัยอยู่ในพื้นที่จริงอย่างน้อย 6 เดือนขึ้นไป สามารถอ่านเข้าใจภาษาไทยและสามารถกรอกแบบสอบถามด้วยตนเองได้ เกณฑ์การคัดออกคือ ผู้ที่ไม่สมัครใจตอบแบบสอบถามและเจ็บป่วยในช่วงเก็บข้อมูลจนไม่สามารถให้ข้อมูลได้ คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Daniel⁽⁶⁾ กำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ 95% ค่าความคลาดเคลื่อนสามารถยอมรับได้เท่ากับ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 125 คน

3.2 การสุ่มตัวอย่าง

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบมีระบบ (Systematic Random Sampling) จากทะเบียนรายชื่อประชาชนตามทะเบียนราษฎร์ โดยนำรายชื่อของประชาชนมาเรียงลำดับตามตัวอักษร ก ถึง ฮ แล้วคำนวณระยะห่างของการสุ่ม เพื่อสุ่มเลือกรายชื่อให้ครบตามจำนวน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ แบบสอบถาม ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 คุณลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน การได้รับข้อมูลข่าวสารและช่องทางการได้รับข่าวสาร

ส่วนที่ 2 ความรู้โรคไข้เลือดออก ประกอบด้วย สาเหตุ การติดต่อ อาการและอาการแสดง การรักษา การป้องกันโรคไข้เลือดออก ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบแต่ละข้อคำถามมี 3 ตัวเลือก ให้เลือกตอบเพียงคำตอบเดียวเท่านั้น คือ ใช่ ไม่แน่ใจ ไม่ใช่ เกณฑ์การแปลผลแบ่งเป็น 3 ระดับคือ ระดับสูง ปานกลางและต่ำ การแปลผลตามแนวคิดของ Bloom⁽⁵⁾ แบ่งเป็น 3 ระดับคือ ความรู้ระดับสูง (คะแนน $\geq 80\%$) ความรู้ระดับปานกลาง (คะแนน 61%-79%) ความรู้ระดับต่ำ (คะแนน $\leq 60\%$)

ส่วนที่ 3 ทักษะการป้องกันโรค ประกอบด้วย การปรับปรุงสิ่งแวดล้อม การจัดการภาชนะที่มีน้ำขัง ลักษณะข้อคำถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วน (Rating scale) 5 ระดับ ตามความคิดเห็น คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ใช้เกณฑ์การแปลผลตามแนวคิดของ Best John W⁽⁷⁾ แบ่งเป็น 3 ระดับคือ ระดับสูง (3.67-5.00 คะแนน) ระดับปานกลาง (2.34-3.66 คะแนน) ระดับต่ำ (1.00-2.33 คะแนน)

ส่วนที่ 4 พฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ลักษณะคำถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ คือ ปฏิบัติมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ใช้เกณฑ์การแปลผลตามแนวคิดของ

Best John W⁽⁷⁾ แบ่งเป็น 3 ระดับคือ ระดับสูง (3.67–5.00 คะแนน) ระดับปานกลาง (2.34–3.66 คะแนน) ระดับต่ำ (1.00–2.33 คะแนน)

แบบสอบถามนี้สร้างขึ้นจากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบความตรงของเนื้อหา นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชาชนตำบลบ้านสวนซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกัน แล้วคำนวณค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค⁽⁸⁾ เท่ากับ 0.824 เมื่อจำแนกรายด้าน ได้แก่ ความรู้เรื่องโรคไข้เลือดออก (0.816) ทักษะ (0.713) และพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก (0.852)

สถิติวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้ Pearson's Product Moment correlation coefficient

4. ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (54.40%) มีอายุระหว่าง 30–50 ปี (43.20%) ($\bar{X}$ =38.95, S.D.=12.18, Max=59, Min=20) มีสถานภาพสมรส/แต่งงาน/อยู่ด้วยกัน (65.60%) จบการศึกษาระดับประถมศึกษา (41.60%) การประกอบอาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร (46.40%) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,000–10,000 บาท (65.60%) ($\bar{X}$ =7,875.20, S.D.=3,953.45, Max=45,000, Min=3,000) ในรอบปีที่ผ่านมาเคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันโรคไข้เลือดออก (100%) การได้รับข้อมูลเรื่องโรคไข้เลือดออกของประชาชนจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้แก่ การแนะนำ/ประชาสัมพันธ์จากบุคลากรสาธารณสุข (80%) โทรทัศน์วิทยุ (73.60%) ตามลำดับ

ระดับความรู้โรคไข้เลือดออกของประชาชนตำบลเมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย ในภาพรวมมีระดับความรู้อยู่ในระดับปานกลาง (76.80%) ($\bar{X}$ =3.58, S.D.=0.45) ทักษะการป้องกันโรคไข้เลือดออกในภาพรวมมีระดับทักษะอยู่ในระดับสูง (89.60%) ($\bar{X}$ =4.80, S.D.=0.34) ตามลำดับ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ความรู้และทักษะการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนตำบลเมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย (n=125)

ความรู้และทัศนคติ	ระดับคะแนน						Mean	S.D.
	สูง		ปานกลาง		ต่ำ			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
ความรู้โรคไข้เลือดออก	24	19.20	96	76.80	5	4.00	3.58	0.45
1. ด้านสาเหตุ	32	25.60	61	48.80	32	25.60	3.33	0.71
2. ด้านการติดต่อ	31	24.80	49	39.20	45	36.00	3.13	0.77

ตารางที่ 1 ความรู้และทัศนคติการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนตำบลเมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย
(n=125)

ความรู้และทัศนคติ	ระดับคะแนน						Mean	S.D.
	สูง		ปานกลาง		ต่ำ			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
ความรู้โรคไข้เลือดออก	24	19.20	96	76.80	5	4.00	3.58	0.45
3. ด้านอาการ/อาการแสดง	11	8.80	33	26.40	81	64.60	2.40	0.65
4. ด้านการรักษา	10	8.00	36	28.80	79	63.20	2.42	0.64
5. ด้านการป้องกันโรค ไข้เลือดออก	26	20.80	45	36.00	54	43.20	2.95	0.77
ทัศนคติการป้องกันโรค ไข้เลือดออก	112	89.60	12	9.60	1	0.8	4.80	0.34
1. การปรับปรุง สิ่งแวดล้อม	116	92.80	8	6.40	1	0.80	4.86	0.30
2. การจัดการภาชนะ ที่มีน้ำขัง	84	67.20	41	32.80	-	-	4.45	0.47

พฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชน ภาพรวมมีคะแนนการปฏิบัติส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=4.21$, S.D.=0.51) เมื่อพิจารณาการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชน จำแนกรายด้าน พบว่า 1) ประชาชนจะใช้วิธีปิดฝาภาชนะใส่น้ำดื่มเท่านั้น ($\bar{X}=4.45$, S.D.=0.85) 2) ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา ประชาชนจะใช้วิธีปล่อยปลาเพื่อกินลูกน้ำที่บ้าน ($\bar{X}=4.09$, S.D.=0.81) 3) ประชาชนจะเปลี่ยนน้ำในภาชนะที่ไม่ได้ปิดฝาในทุก 7 วัน ($\bar{X}=3.88$, S.D.=1.03) 4) ในรอบ 1 สัปดาห์ มีการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมภายในและบริเวณรอบๆบ้านเพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออก ($\bar{X}=4.31$, S.D.=0.76) 5) ประชาชนปิดฝาภาชนะเก็บน้ำอย่างมิดชิดทุกครั้ง ($\bar{X}=4.27$, S.D.=0.83) 6) ประชาชนใช้มือเปล่าในการจัดภาชนะเก็บน้ำทุกครั้งโดยไม่ได้ใช้อุปกรณ์อื่นช่วยขัดเลย เช่น แปรงสำหรับขัดล้าง ($\bar{X}=4.30$, S.D.=0.91) ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 พฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชนตำบลเมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย
จำแนกรายกิจกรรม

พฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก	Mean	S.D.	ระดับ การปฏิบัติ
1. ปิดภาชนะที่มีน้ำขัง			
- ภาชนะใส่น้ำดื่มท่านจะใช้วิธีปิดฝาภาชนะเท่านั้น	4.45	0.85	สูง
- การใช้วิธีปิดฝาภาชนะเก็บน้ำอย่างมิดชิดไม่ทำให้ยุ่งยากเวลาใช้น้ำ	4.33	0.84	สูง
2. ปล่ายปลากินลูกน้ำ			
- ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา ท่านใช้วิธีปล่ายปลาเพื่อกินลูกน้ำที่บ้าน	4.09	0.81	สูง
- ท่านปล่ายปลากินลูกน้ำแทนการใช้สารเคมี เช่น การใส่ทรายที่มีฟอส	3.30	1.24	ปานกลาง
3. เปลี่ยนน้ำในภาชนะทุก 7 วัน			
- ท่านเปลี่ยนน้ำในภาชนะที่ไม่ได้ปิดฝาในทุก 7 วัน	3.88	1.03	สูง
- ท่านเปลี่ยนน้ำในแจกันหรือภาชนะใส่น้ำอื่น เช่น จานรองขาตู้ทุก 7 วัน	3.68	1.21	สูง
4. ปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในและรอบบ้าน			
- ในรอบ 1 สัปดาห์ท่านปรับปรุงสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันโรค	4.31	0.76	สูง
ไข้เลือดออก			
- ท่านทำให้ในบ้านโล่ง คูสวางเสมอเพื่อไม่ให้ยุงลายเข้ามาอาศัยอยู่	4.28	0.80	สูง
5. ปฏิบัติเป็นประจำจนเป็นนิสัย			
- ท่านปิดฝาภาชนะเก็บน้ำอย่างมิดชิดทุกครั้ง	4.27	0.83	สูง
- ท่านปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในและนอกบ้านเป็นประจำทุกสัปดาห์	4.18	0.86	สูง
6. จัดภาชนะก่อนเปลี่ยนน้ำกำจัดไข่ยุง			
- ท่านใช้มือเปล่าในการจัดภาชนะเก็บน้ำทุกครั้งโดยไม่ได้ใช้อุปกรณ์	4.30	0.91	สูง
อื่นช่วยจัดเลย เช่น แปรงสำหรับขัดล้าง			
- ท่านขัดโอ่งน้ำถังน้ำหรืออุปกรณ์อื่นที่ใส่น้ำทุกครั้งก่อนเทน้ำทิ้ง	4.28	0.78	สูง
ภาพรวม	4.21	0.51	สูง

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า ความรู้โรคไข้เลือดออกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชนตำบลเมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=0.223$, $P\text{-value}<0.001$) และทัศนคติมีความสัมพันธ์กับการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชนตำบลเมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=0.249$, $P\text{-value}<0.001$) ตามลำดับ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันระหว่างความรู้ ทักษะและพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก

ตัวแปรอิสระ	พฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก		
	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน(r)	P-value	ความสัมพันธ์
ความรู้โรคไข้เลือดออก	0.223	<0.001	มีความสัมพันธ์ทางบวก
1. ด้านสาเหตุ	0.189	0.004	มีความสัมพันธ์ทางบวก
2. ด้านการติดต่อ	0.168	0.029	มีความสัมพันธ์ทางบวก
3. ด้านอาการ/อาการแสดง	0.194	0.016	มีความสัมพันธ์ทางบวก
4. ด้านการรักษา	0.349	<0.001	มีความสัมพันธ์ทางบวก
5. ด้านการป้องกันโรคไข้เลือดออก	0.480	<0.001	มีความสัมพันธ์ทางบวก
ทัศนคติการป้องกันโรคไข้เลือดออก	0.249	<0.001	มีความสัมพันธ์ทางบวก
1. การปรับปรุงสิ่งแวดล้อม	0.185	0.008	มีความสัมพันธ์ทางบวก
2. การจัดการภาชนะที่มีน้ำขัง	0.212	0.002	มีความสัมพันธ์ทางบวก

5. การวิจารณ์

พฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกเป็นการดูแลตนเองในสภาวะปกติ เพื่อให้สุขภาพของตนเองและสมาชิกในครอบครัวแข็งแรงสมบูรณ์มี 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การส่งเสริมสุขภาพให้แข็งแรง (Health Maintenances) เช่น การออกกำลังกาย การมีสุขอนามัยส่วนบุคคลที่ดี 2) การป้องกันโรค (Disease Prevention) เป็นพฤติกรรมการป้องกันไม่ให้เกิดการเจ็บป่วยมี 3 ระดับคือ การป้องกันการเกิดโรค (Primary Prevention) การป้องกันการดำเนินของโรค (Secondary Prevention) และการป้องกันการเกิดภาวะแทรกซ้อนของโรค (Tertiary Prevention) สำหรับการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชนถือเป็นการป้องกันการเกิดโรคระดับ Primary ซึ่งกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข มีการกำหนดกิจกรรมในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ประกอบด้วย การพ่นหมอกควัน การใส่ทรายอะเบท การกำจัดบริเวณที่มีน้ำขัง การปล่อยปลากินลูกน้ำ⁽⁹⁾ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย พบว่าภาพรวมประชาชนมีพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก มีคะแนนการปฏิบัติอยู่ในระดับสูง โดยการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกที่ประชาชนสามารถปฏิบัติได้ ประกอบด้วย 1) การปิดภาชนะที่มีน้ำขัง โดยเฉพาะภาชนะใส่น้ำดื่มควรจะใช้วิธีปิดฝาภาชนะเท่านั้น 2) สำหรับภาชนะที่ไม่ได้ปิดฝา ควรทำ

การเปลี่ยนน้ำในภาชนะทุก 7 วัน 3) สำหรับบริเวณที่มีลูกน้ำยุงลาย หรือภาชนะที่ใส่น้ำ ควรทำการปล่อยปลาเพื่อกินลูกน้ำ 4) การขัดภาชนะก่อนเปลี่ยนน้ำเพื่อกำจัดไข่ยุง 5) การปรับปรุงสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันโรคไข้เลือดออกทั้งบริเวณภายในและรอบบริเวณบ้าน ให้ในบ้านโล่ง คุสว่างเสมอเพื่อไม่ให้ยุงลายเข้ามาอาศัยอยู่ และ 6) การปฏิบัติงานเป็นประจำจนเป็นนิสัย โดยเฉพาะการปิดฝาภาชนะเก็บน้ำอย่างมิดชิดทุกครั้ง ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา⁽⁴⁾ พบว่าพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อยู่ในระดับสูง ประกอบด้วย การพ่นหมอกควัน การใส่ทรายอะเบท การกำจัดบริเวณที่มีน้ำขัง การปล่อยปลาในลูกน้ำ

ความรู้โรคไข้เลือดออกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชน ($P\text{-value}<0.001$) สามารถอธิบายได้ว่า ประชาชนที่มีความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นที่มีผลต่อการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในชุมชนที่รับผิดชอบ ตรงกับแนวคิดของ Green & Kreuter⁽¹⁰⁾ กล่าวว่า ความรู้เป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมหรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งความรู้เป็นปัจจัยที่เกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล สอดคล้องกับแนวคิดของ Ajzen & Fishbein⁽¹¹⁾ กล่าวว่า การที่บุคคลจะมีความตั้งใจที่จะแสดงพฤติกรรมอันใดอันหนึ่งนั้น บุคคลนั้นจะต้องประเมินว่าพฤติกรรมนั้นมีผลทางบวกต่อตัวเขาเอง สอดคล้องกับผลงานวิจัยที่ผ่านมา^(4,12) พบว่า ความรู้ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อยู่ในระดับสูง 93.53% และมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขเขตตำบลหนองใหญ่ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=0.710$, $P\text{-value}<0.001$)

ทัศนคติมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชน ($P\text{-value}<0.001$) สามารถอธิบายได้ว่า ทัศนคติเป็นความเชื่อหรือการยอมรับประการหนึ่งของบุคคลที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออก ทั้งในทางปฏิบัติตามและการไม่ปฏิบัติตาม ซึ่งเกิดจากทัศนคติที่มีต่อสิ่งนั้นทั้งในทัศนคติที่ดี (เชิงบวก) หรือทัศนคติที่ไม่ดี (เชิงลบ) ซึ่งสอดคล้องกับ Thurstone⁽¹³⁾ กล่าวว่า ทัศนคติเป็นระดับความมากน้อยของความรู้สึกในด้านบวกหรือลบที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นความรู้สึกที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย เช่นเดียวกับ Ajzen & Fishbein⁽¹¹⁾ กล่าวว่า ทัศนคติที่มีผลต่อพฤติกรรม หมายถึงการประเมินทางบวกและทางลบของบุคคลต่อการกระทำนั้น หรือเป็นความรู้สึกโดยรวมของบุคคลที่เป็นทางบวกทางลบหรือสนับสนุนและต่อต้านการกระทำนั้นๆ ทัศนคติเป็นความสัมพันธ์ที่คาบเกี่ยวระหว่างความรู้สึกและความเชื่อ โดยพฤติกรรมที่แสดงออกมักเป็นการตอบโต้ต่อเป้าหมายของทัศนคติ ซึ่งทัศนคดีย่อมมีความแตกต่างไปตามความเชื่อและวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านทัศนคติจะต้องใช้วิธีการที่หลากหลายและใช้ระยะเวลาพอสมควร หากเราสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติให้เป็นทัศนคติที่เป็นด้านดีได้ย่อมนำไปสู่พฤติกรรมทางด้านสุขภาพที่ดีได้เช่นกัน

สอดคล้องกับผลงานวิจัยสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พรพรรณ สมิทธิ์ปัญญา^(4, 14) พบว่า ทักษะการมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมในการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชนบ้านคันตะเกียน จังหวัดสระบุรี ($r=0.372$, $P\text{-value}<0.001$)

6. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความรู้และทัศนคติในการป้องกันโรคไข้เลือดออกในระดับสูง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของประชาชน ในระดับสูงเช่นกัน ดังนั้น เทศบาลตำบลเมืองเก่า องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองเก่าและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเมืองเก่า ควรมีการจัดกิจกรรมรณรงค์ในการควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออกอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการเสริมพลังและกระตุ้นให้ประชาชนได้ให้ความสำคัญกับการควบคุมและป้องกันโรคไข้เลือดออกในบริเวณบ้านของตนเอง รวมทั้งการพัฒนาช่องทางที่หลากหลายในการให้ความรู้และการสร้างทัศนคติในการป้องกันโรคให้เพิ่มมากขึ้น

7. เอกสารอ้างอิง

- 1 Hammon WM., Rudnik A., Sather GE. Viruses associated with epidemic hemorrhagic fever of the Philippines and Thailand. Science. 1960; 131(11): 3.
- 2 กระทรวงสาธารณสุข. Health Data Center. [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 3 เมษายน 2563]. เข้าถึงได้จาก <https://hdcservice.moph.go.th/hdc/reports/page.php>, 2562.
- 3 สำนักระบาดวิทยา. รายงานการพยากรณ์โรค “ไข้เลือดออก”. กรุงเทพฯ: กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. 2562.
- 4 พรนภา ดาวนา, อมรศักดิ์ โพธิ์อำ, พุฒิพงษ์ มากมาย. ความรู้และทัศนคติที่มีความสัมพันธ์กับการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเขตตำบลป่าแฝก จังหวัดสุโขทัย. วารสารสืบเนื่อง การประชุมวิชาการระดับชาติ “นอร์ทเทิร์นวิจัย” ครั้งที่ 6 “นวัตกรรมเพื่อสุขภาพ ด้วยสมุนไพร”. วันที่ 28 พฤษภาคม 2563. เอกสารอัดสำเนา: 1470-1478.
- 5 Bloom, Benjamin S., et al. Hand book on Formative and Summative Evaluation of Student Learning. New York: McGraw-Hill Book Company. 1971.
- 6 Daniel W.W. Biostatistics: Basic Concepts and Methodology for the Health Sciences. (9th ed). New York: John Wiley & Sons. 2010.
- 7 Best, John W. Research is Evaluation. (3rd ed). Englewood Cliffs: N.J. Prentice-Hall. 1977.
- 8 Cronbach, Lee J. Essentials of Psychological Testing. 3rd ed. New York: Harper. 1951.

- 9 กองระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค. รายงานการพยากรณ์โรค “ไข้เลือดออก”. กรุงเทพฯ. กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. 2562.
- 10 Green, L.W., Kreuter, M.W. Health Promotion Planning: An Educational and Environment Approach. California: Mayfield Publishing. 1991.
- 11 Ajzen, I., Fishbein, M. Understanding attitudes and predicting social behavior. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall. 1980.
- 12 วีระ กองสนั่น, อมรศักดิ์ โพธิ์อำ. ความรอบรู้ด้านสุขภาพที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเขตตำบลหนองใหญ่ อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์. วารสารวิทยาศาสตร์สุขภาพและการสาธารณสุขชุมชน. 2563; 3(1): 35-44.
- 13 Thurstone, L.L. Reading in Attitude Theory and Measurement. New York: John Wiley and Sons, Inc. 1970.
- 14 พรพรรณ สมนิทร์ปัญญา, อำไพวรรณ ทุมแสน, สุภัจจิรี มะกรวรรภ์. ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันโรคไข้เลือดออกของประชาชน บ้านคันตะเคียน ตำบลมิตรภาพ อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี. วารสารพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม. 2560; 18(35): 37-51.